

เส้นทางท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมของตลาดเก่าหัวตะเข้

สุวรรณฤทธิ วงศ์ชะอุ่ม¹, ศิริมาลย์ วัฒนา¹, รุ่งเพชร อมฤทธิตานนท์², มาชิตา จันทรทอง²

¹สาขาวิชาการจัดการทางวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

²นักวิจัยอิสระ

Email: suwannarit.wo@ssru.ac.th¹, kitty.amarittanon@gmail.com²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและประเมินคุณค่าทางวัฒนธรรมและเพื่อสร้างเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดเก่าหัวตะเข้ งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่ทำไว้ก่อนหน้านี้ วิธีการตรวจสอบสภาพปัจจุบันของพื้นที่ด้วยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบรายบุคคล การเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักได้พิจารณาบุคคลที่มีความผูกพันกับตลาดเก่าหัวตะเข้ ประกอบด้วยผู้นำชุมชนตามธรรมชาติ ผู้ดูแลสถานที่ เจ้าของและทายาทของกิจการ สำหรับการวิเคราะห์ผล การนำข้อมูลที่ได้ทั้งจากการศึกษาเอกสาร การตรวจสอบสภาพปัจจุบัน และการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เพื่อจัดประเภททรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดเก่าหัวตะเข้ประกอบด้วย อาชีพ อาคารบ้านเรือนและศาสนสถาน เพื่อกำหนดคุณสมบัติของคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ ด้านสุนทรียภาพ ด้านวิทยาการ ด้านสังคม และด้านจิตวิญญาณ รวมทั้งเพื่อประเมินคุณค่าทางวัฒนธรรมด้วยการเปรียบเทียบองค์ประกอบของทรัพยากรวัฒนธรรมกับคุณสมบัติที่กำหนดขึ้น ผลการศึกษาพบว่าทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนหัวตะเข้ อาทิ ตลาดเก่าหัวตะเข้มีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ และวิทยาการ ร้านขนมสายบัวแดง มีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ สังคม และวิทยาการ บ้านไทยสามัคคีมีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์และด้านสุนทรียภาพ บ้านเลขที่162มีคุณค่าด้านสุนทรียภาพ และโรงเจเฮงเฮงตัวมีคุณค่าด้านจิตวิญญาณ ขั้นตอนสุดท้ายคือการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวบนแผนที่ใช้งานเฉพาะของGoogle My Maps ได้แสดงให้เห็นถึง 1) การกำหนดขอบเขตของเส้นทางท่องเที่ยวครอบคลุมสองฟากคลองประเวศบุรีรมย์ติดกับคลองหัวตะเข้ 2) การกำหนดเส้นทางและสถานที่ท่องเที่ยวบนแผนที่ได้พิจารณาความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเป็นหลัก 3) การเลือกเรื่องราวเพื่อสื่อความหมายในเส้นทางท่องเที่ยว โดยการนำผลการประเมินคุณค่าทางวัฒนธรรมของแต่ละสถานที่มาเป็นแนวทางในการพัฒนาเรื่องเล่า

คำสำคัญ: แผนที่ใช้งานเฉพาะ, เส้นทางวัฒนธรรม, ท่องเที่ยวด้วยตนเอง, คุณค่าทางวัฒนธรรม

Cultural Valued Tour Route of Huatake Old Market

Suwanarit Wongchaum¹, Siriman Wattana¹, Rungpet Amarittanon², Machita Janthong²

¹Cultural Management, Suan Sunandha Rajabhat University

²Independent Researcher

Email: suwanarit.wo@ssru.ac.th¹, kitty.amarittanon@gmail.com²

Abstract

The research objectives are to study and assess cultural values; and to create a cultural tour route of Huatake. This research is qualitative research designed to collect information by means of literature reviews, current condition survey with non-participant observation, and personal in-depth interviews. The key informants were considered from people who have been affiliated with the community comprising the community's natural leader, place caretaker, business owners and their descendants. For the data analysis, the collected data from the reviews, the survey and the interviews were analyzed to classify cultural resources into the occupation, dwellings and sacred place, to define criteria of cultural values and to compare the cultural resources with the defined criteria. The research findings disclosed that the cultural resources of Huatake Community such as the old market holding four values, the lathe factory holding historic and scientific values, a dessert shop holding historic, social and scientific values, Thai Samakkhi House holding historic and aesthetic values, House No. 162 holding aesthetic value; and the Chinese Shrine holding spiritual value. The final procedure that created a tourism route on the custom map of Google My Maps displayed (1) setting the boundary of the tour route covering both banks of Prawesburirom Canal and adjoining with Huatake Canal, (2) marking the route and places on the map that mainly considered the ease of access to tourist attractions; and (3) selecting stories for tour route interpretation by using the cultural value assessment of places as the guideline to develop storytelling.

Keywords: Custom Map, Cultural Route, Self-Guided Tour, Cultural Values

บทนำ

ชุมชนตลาดเก่าหัวตะเข้ตั้งอยู่ในเขตตลาดกระบี่ กรุงเทพมหานคร และเป็นจุดตัดระหว่างคลองประเวศบุรีรมย์และคลองหัวตะเข้ ชุมชนแห่งนี้มีวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงกับสายน้ำจึงใช้เรือสัญจรเป็นหลักมาอย่างยาวนานและเคยเป็นชุมชนตลาดขนาดใหญ่ที่มีความเจริญ รวมทั้งเป็นศูนย์กลางในการค้าขายเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าทางเรือและเป็นจุดต่อเรือของผู้คนในย่านนี้ นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งค้าขายแล้ว ชุมชนแห่งนี้ยังเป็นแหล่งภูมิปัญญาด้านอาชีพช่างไม้เพราะโรงไม้ที่มีอยู่ได้ผลิตชิ้นส่วนไม้สำหรับต่อเรือ และต่อระหัดวิดน้ำ รวมทั้งภูมิปัญญาในการทำขนมของท้องถิ่น เช่น ขนมเปียะ ขนมใบไม้และขนมสายบัวแดง ซึ่งเป็นขนมโบราณที่สะท้อนวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนตลาดเก่าหัวตะเข้ได้เป็นอย่างดีในส่วนของการประกอบอาชีพอื่นนั้นผู้คนทำการเกษตร ทำงานให้กับโรงงานปลาทุและรับจ้างงานตัดเย็บด้วยมือ

ร่องรอยในอดีตที่บ่งบอกถึงความเก่าแก่ของย่านชุมชนหัวตะเข้ คือ ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของกลุ่มอาคารริมคลองประเวศบุรีรมย์ทั้งสองฝั่งและบ้านเรือนไม้เก่าอายุกว่า 100 ปี ที่เป็นตัวแทนสะท้อนความเป็นชุมชนริมน้ำของหัวตะเข้ ได้ถูกปรับเปลี่ยนรูปแบบและการใช้ประโยชน์ไปตามยุคสมัย รวมทั้งอาชีพดั้งเดิมที่เหลือน้อยคู่กับชุมชนตลาดเก่าหัวตะเข้ ทั้งการทำขนมซึ่งหาได้ยากในปัจจุบันอาจได้รับผลกระทบ เนื่องจากวิถีชีวิตที่นำมาใช้เหลือน้อยลง ในย่านนี้ย่อมส่งผลต่อภูมิปัญญาการทำขนมดั้งเดิมของท้องถิ่นและค่านิยมในการใช้งานอุปกรณ์ทำการเกษตรและเรือที่ทำจากไม้ลดลงในปัจจุบันอาจส่งผลต่ออาชีพช่างไม้

อย่างไรก็ดีปัจจุบันคนในชุมชนตลาดเก่าย่านหัวตะเข้ตระหนักและให้ความสำคัญกับความเป็นชุมชนตลาดเก่าที่ได้รับการพัฒนาและฟื้นฟูจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและการเป็นตลาดเก่าขนาดเล็กที่พยายามพึ่งพาตัวเองที่มีความเรียบง่าย โดยการนำจุดเด่นของการอยู่ร่วมกัน และวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ของผู้คนในย่านนี้มาผสมผสานกับอาชีพแบบดั้งเดิมที่ยังคงอยู่ในปัจจุบันจนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดเก่าหัวตะเข้ควรได้รับการศึกษาเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ของพื้นที่ และสร้างความตระหนักถึงความสำคัญทางวัฒนธรรมให้กับผู้คนภายในและภายนอกพื้นที่ผ่านการทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและประเมินคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดเก่าย่านหัวตะเข้
2. เพื่อสร้างเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมตามคุณค่าของชุมชนตลาดเก่าหัวตะเข้

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาเอกสารความรู้ที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบการท่องเที่ยวเส้นทางวัฒนธรรม คุณค่าทางวัฒนธรรมและการประเมินความสำคัญทางวัฒนธรรม

องค์ประกอบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมามองตัวเองอย่าง เข้าใจในสรรพสิ่งของโลกที่ไม่สามารถแยกตัวออกจากกันได้ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ซึ่งมีองค์ประกอบ อาทิ ร่องรอย

ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมท้องถิ่น ศิลปะหัตถกรรม พิธีกรรมทางศาสนา อาหาร ประเพณี เป็นต้น (จุฑาภรณ์ ทองเพ็ญ, 2561) ได้นำมาใช้เป็นแนวทางการกำหนดองค์ประกอบของคุณค่าทางวัฒนธรรมของตลาดเก่าหัวตะเข้

แนวทางการสร้างเส้นทางเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเส้นทางวัฒนธรรมมีส่วนช่วยส่งเสริมประการหนึ่งที่ให้กับผู้มาเยือนผ่านการเล่าเรื่องที่ดี ทุกเส้นทางวัฒนธรรมมีความต่างกันทั้งเรื่องราว สถานที่ และผู้คน ดังนั้นควรมีการวางแผนอย่างระมัดระวัง เส้นทางเรียนรู้ด้วยตนเองจึงนำผู้ชมไปสู่การเลือกจุดแวะชมด้วยตนเอง และอธิบายรายละเอียดโดยไม่มีผู้นำชม เส้นทางวัฒนธรรมที่ดีควรดึงดูดความสนใจ สร้างความสนุกและสนองตอบความต้องการผู้ชม สื่อจึงมีบทบาทสำคัญสำหรับการสร้างเส้นทางเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยสื่อแต่ละชนิดมีประโยชน์ต่างกันสามารถใช้ผสมกันได้ทั้งสื่อเคลื่อนที่ได้และที่ติดตั้งตายตัว เช่น ป้าย แท่นอธิบาย ใบปลิว สื่อเสียง โทรศัพท์ แอปพลิเคชัน ปฏิมากรรม การเลือกเส้นทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมเป็นอีกปัจจัยที่ควรพิจารณา ซึ่งเส้นทางมีทั้ง 1) เส้นทางกำหนดตายตัว เหมาะกับสถานที่ที่มีทางเข้า – ทางออก จุดเดียว เส้นทางวงรอบ ช่วยจัดการลำดับและความหนาแน่นของผู้มาเยือนได้ 2) เส้นทางอิสระ เหมาะกับการเลือกเส้นทางเนื้อหาและจำนวนสถานที่ตามความสนใจ เส้นทางลักษณะนี้มักใช้กับพื้นที่เปิดกลางแจ้งและเส้นทางขับรถ 3) เส้นทางผสม นำทั้งสองรูปแบบก่อนหน้ามาใช้ โดยการนำเสนอส่วนที่สำคัญและเสนอแนะ ส่วนทางเลือกไว้ในเส้นทางอาจมีเส้นทางเริ่มและจบตายตัว และส่วนเสนอ

ทางเลือกอยู่ระหว่างเส้นทางภายใน (Failte Ireland, 2561)

คุณค่าทางวัฒนธรรม เป็นการรวบรวมคุณลักษณะที่มีคุณภาพ ศักยภาพ ของสถานที่แห่งนั้น ประกอบด้วยคุณค่า 5 ด้านดังนี้ (ICOMOS Australia, 2561) 1) คุณค่าด้านสุนทรียภาพ (Aesthetic Value) เป็นคุณลักษณะที่มีความดึงดูดใจ แสดงให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ มีความโดดเด่นในบริเวณที่ตั้งและแรงบันดาลใจต่อความรู้สึก สัมผัสได้ด้วยการมองเห็น หรือร่วมกับสัมผัสด้านอื่น 2) คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ (Historic Value) เป็นทุกแง่มุมทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับ บุคคลหรือกลุ่มคน ช่วงเวลา เหตุการณ์ ความสำเร็จของการสร้างสรรค์ ที่มีความสำคัญต่อพื้นที่หรือสถานที่นั้น จึงมักเป็นรากฐานของคุณค่าด้านอื่น 3) คุณค่าด้านวิทยาการ (Scientific Value) เป็นการเปิดเผยให้เห็นถึงแง่มุมในอดีตที่เป็นข้อมูลและเนื้อหาสาระที่สำคัญ เปิดเผยข้อมูลใหม่ที่มีปริมาณมากพอ หรือ เปิดเผยความเข้าใจใหม่ ซึ่งไม่มีอยู่ในแหล่งอื่น 4) คุณค่าด้านสังคม (Social Value) เป็นความผูกพันอย่างยั่งยืนกับชุมชนหรือกลุ่มทางวัฒนธรรมหนึ่งโดยเฉพาะ ในเรื่องของความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนและการให้ความสำคัญของคนในชุมชนนั้นมีมาอย่างยาวนาน 5) คุณค่าด้านจิตวิญญาณ (Spiritual Value) เป็นคุณค่าที่จับต้องไม่ได้ หรือ ความหมายที่ฝังอยู่ในสถานที่นั้น มีความสำคัญในเชิงอัตลักษณ์ด้านจิตใจ ความรู้ ศิลปกรรม ความเชื่อและธรรมเนียมปฏิบัติดั้งเดิม

การประเมินความสำคัญทางวัฒนธรรม

ประกอบด้วยขั้นตอน 1) การวิเคราะห์หลักฐาน คือ การรวบรวมหลักฐานได้จากการสำรวจทางกายภาพของสถานที่การค้นคว้าวิจัย การขอคำปรึกษา เพื่ออธิบายถึงคุณสมบัติหรือคุณลักษณะของสถานที่หรือองค์ประกอบของสถานที่ 2) การประเมินคุณสมบัติ คือ การเปรียบเทียบคุณสมบัติหรือคุณลักษณะกับบรรทัดฐานที่ตั้งไว้ บรรทัดฐานที่กำหนดขึ้นอาจใช้คุณค่าทั้งหมด ซึ่งสถานที่ที่มีความสำคัญอาจมีคุณค่าเพียงด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านก็ได้ และ 3) การอธิบายความสำคัญทางวัฒนธรรม คือ ข้อสรุปที่ถูกกลั่นกรองและกระชับเกี่ยวกับสถานที่ที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นแนวทางการปฏิบัติโดยทั่วไปในการอธิบายความสำคัญนั้น ดำเนินการตามการประเมินคุณค่าในแต่ละด้าน (ICOMOS Australia, 2561)

งานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบอาคารและกิจกรรมของตลาดหัวตะเข้ (วีรดา สุขเจริญมิตร และกฤตพร หัวเจริญ, 2561) มุ่งศึกษาความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงรูปแบบอาคารและกิจกรรมของตลาดหัวตะเข้ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลได้แก่ เอกสาร การสำรวจ และการสัมภาษณ์เป็นหลัก ซึ่งผลการวิจัยสามารถสรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนของย่านหัวตะเข้ขึ้นเกิดจากปัจจัยทางกายภาพเป็นหลัก และชี้ให้เห็นถึง 3 ยุคของการเปลี่ยนแปลงประกอบด้วย ยุคเริ่มต้นการค้า ยุครุ่งเรืองทางการค้า และ ยุคซบเซาและฟื้นฟูทางการค้า ในยุครุ่งเรืองมีการปรับปรุงอาคารให้เกิดประโยชน์สูงสุด ขณะที่ยุคซบเซาไม่ได้มีการพัฒนารูปแบบอาคาร เนื่องจากการดูแลรักษาไม่ได้

ยาก และต้นทุนวัสดุมีราคาสูงขึ้น

งานวิจัยการเก็บข้อมูลแบบพื้นถิ่นของเรือนแถวไม้สองชั้นเลขที่ 162 บริเวณชุมชนตลาดเก่าหัวตะเข้ (ปริญญา ชูแก้ว และณัฏฐ์ จันเสน, 2561) เป็นงานวิจัยที่สำรวจและประเมินคุณค่าความสำคัญด้านประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมของอาคารในการที่จะหาแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาอาคาร เพื่อรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมของตลาดเก่าหัวตะเข้เอาไว้ โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสำรวจและบันทึกทางสถาปัตยกรรมด้วยการเขียนแบบ จากการวิจัยสรุปผลได้ว่า คุณค่าทางสถาปัตยกรรมและประวัติศาสตร์มีความสำคัญต่อตลาดเก่าหัวตะเข้สามารถใช้เป็นสถานที่ศึกษาเทคนิควิธีการก่อสร้าง การเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงประโยชน์ใช้สอย การปรับปรุงฟื้นฟู รวมถึงการเป็นที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวที่สามารถทำให้เกิดรายได้

งานวิจัยด้านแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ ตลาดหัวตะเข้ เขตตลาดกระบี่ กรุงเทพมหานคร (ณัฐ นาคสวัสดิ์ และดวงดาว โยชิตะ, 2560) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้อัตลักษณ์ของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อตลาดหัวตะเข้ เพื่อศึกษาทัศนคติของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อองค์ประกอบการท่องเที่ยวของตลาดหัวตะเข้ และเพื่อเปรียบเทียบการรับรู้อัตลักษณ์ของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อองค์ประกอบการท่องเที่ยวของตลาดหัวตะเข้ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า การรับรู้ของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่ออัตลักษณ์ของหัวตะเข้ประกอบด้วย ด้านวัฒนธรรมประเพณี ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

และด้านวิถีชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ขณะที่การรับรู้ที่มีต่ออัตลักษณ์ด้านวิถีชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุด

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการทำวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 การศึกษาเอกสารเพื่อทำความเข้าใจองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับ คุณค่าทางวัฒนธรรม การประเมินความสำคัญทางวัฒนธรรม เส้นทางวัฒนธรรม องค์ประกอบของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจกับประวัติความเป็นมา ทรัพยากรทางวัฒนธรรม รูปแบบอาคาร กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสถานที่และปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงที่ผ่านมา รวมทั้งการท่องเที่ยวที่มีผู้ทำไปแล้วของชุมชนตลาดเก่าหัวตะเข้

1.2 การสำรวจสภาพปัจจุบันของชุมชนหัวตะเข้ ด้วยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม จดบันทึกถ่ายภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม รูปแบบสิ่งปลูกสร้าง บริเวณพื้นที่ใกล้เคียง การประกอบอาชีพ การมีปฏิสัมพันธ์ของผู้คนและเส้นทางในพื้นที่ย่านตลาดเก่าหัวตะเข้ เพื่อทำความเข้าใจลักษณะกายภาพและการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ในปัจจุบัน รวมทั้งผลการสำรวจที่ได้นำไปใช้ร่วมกับผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดหัวข้อของแบบสัมภาษณ์

1.3 การสัมภาษณ์เชิงลึกกรายบุคคล สร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง เพื่อให้ได้ข้อมูล

เกี่ยวข้องกับ “ประวัติความเป็นมาของบุคคลและเหตุการณ์ที่เชื่อมโยงกับสถานที่” “ความแตกต่างระหว่างวิถีชีวิตอดีตกับปัจจุบัน” “รูปแบบและการใช้สอยอาคารบ้านเรือน” “สถานที่ในชุมชนที่ผูกพันกับคนหัวตะเข้” เพื่อทำความเข้าใจความร่วมสมัยของทรัพยากรทางวัฒนธรรม ซึ่งคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลควรมีความผูกพันกับชุมชน หรือ สถานที่ การเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย ด้วยการเริ่มต้นไปที่ผู้นำชุมชนตามธรรมชาติก่อนและขอคำแนะนำต่อไปยังบุคคลที่เป็นผู้ดูแลหรือมีความเกี่ยวข้องกับกิจการต่อไป ประกอบด้วยผู้นำชุมชนตามธรรมชาติ ผู้ดูแลสถานที่เจ้าของและทายาทของกิจการ ทั้งหมด 7 คน

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 ข้อมูลจากเอกสาร การสำรวจสภาพปัจจุบันของพื้นที่ และการสัมภาษณ์ นำมาเทียบเคียงเพื่อวิเคราะห์ผล ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งจากการสำรวจพื้นที่ได้ทำการวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง ด้วยวิธี “การวิเคราะห์ส่วนประกอบ (Component Analysis)” (เอี่ยมพร หลินเจริญ, 2561) เพื่อนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร การสำรวจสภาพปัจจุบันและการสัมภาษณ์มาจัดหมวดหมู่ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดเก่าหัวตะเข้

2.2 ขั้นตอนต่อไปคือการกำหนดคุณสมบัติของคุณค่าทางวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนหัวตะเข้ จากการทบทวนแนวทางของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควบคู่ไปกับงานวิจัยที่ทำไว้

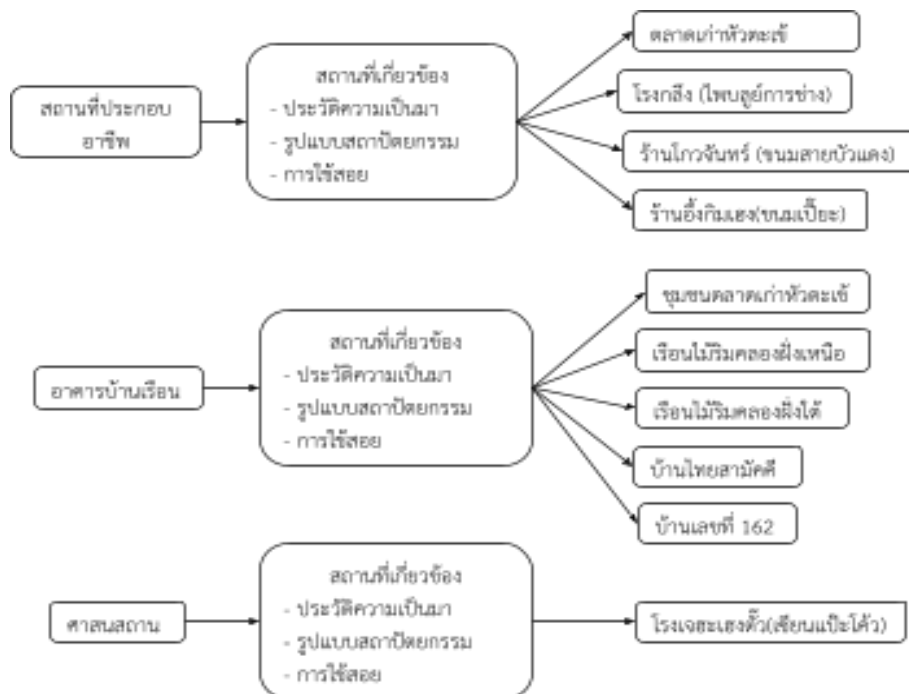
ก่อนหน้า จึงได้คุณสมบัติที่ใช้กับทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนห้วยตะเฒ่าประกอบด้วย 1) คุณค่าด้านสุนทรียภาพ คือ สถานที่ที่ตั้งติดริมน้ำ และมีทัศนียภาพ ด้านสถาปัตยกรรมรวมทั้งการใช้สอยอาคารบ้านเรือน ที่ยังคงสะท้อนเอกลักษณ์ของชุมชนตลาดเก่าห้วยตะเฒ่า 2) คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ คือ สถานที่ที่มีความเกี่ยวเนื่องกับบุคคล หรือเหตุการณ์ หรือ ความสำเร็จที่ยังหลงเหลือร่องรอย มีความสำคัญและความเชื่อมโยงกับชุมชนตลาดเก่าห้วยตะเฒ่า 3) คุณค่าด้านวิทยาการ คือ การเป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องราวในอดีตที่มีข้อมูลเกี่ยวข้องกับความหายาก คุณภาพ การเป็นตัวแทนของความรู้ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจความเป็นมาของชุมชนตลาดเก่าห้วยตะเฒ่า 4) คุณค่าด้านสังคม คือ สถานที่ที่มีความสำคัญต่ออัตลักษณ์หรือมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับความหมายของชุมชนตลาดเก่าห้วยตะเฒ่าอย่างยาวนานและ 5) คุณค่าด้านจิตวิญญาณ คือ สถานที่ที่มีความเชื่อมโยงกับประเพณี การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ที่เป็นศูนย์รวมจิตใจในเรื่องของความเชื่อความศรัทธาของคนในชุมชนตลาดเก่าห้วยตะเฒ่าและลำดับถัดไปได้ทำการประเมินคุณค่าทางวัฒนธรรม โดยการนำองค์ประกอบของทรัพยากรทางวัฒนธรรมมา

เปรียบเทียบกับคุณสมบัติของคุณค่าทางวัฒนธรรมทั้งห้าด้าน

2.3 ขั้นตอนสุดท้ายคือการนำทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าแต่ละด้านมาใช้เป็นแนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบนแผนที่ใช้งานเฉพาะ ซึ่งประกอบด้วย พื้นที่ ที่ตั้ง เส้นทางและเรื่องราวที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดเก่าห้วยตะเฒ่า เพื่อทำความเข้าใจก่อน หรือ ระหว่างมาเยี่ยมชมชุมชนห้วยตะเฒ่าด้วยตนเอง

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาและประเมินคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดเก่าห้วยตะเฒ่า พบว่า องค์ประกอบของทรัพยากรทางวัฒนธรรมสามารถแบ่งได้สามกลุ่ม คือ สถานที่ประกอบอาชีพ ได้แก่ พื้นที่ตลาดเก่า โรงกลึง (ไพบูลย์การช่าง) ร้านขนมสายบัวแดง (ไกวจันทร์) ร้านขนมเปียะ (อั้งกิมเฮง) อาคารบ้านเรือน ได้แก่ อาคารบริเวณตลาดเก่า เรือนไม้ริมคลองฝั่งเหนือ เรือนไม้ริมคลองฝั่งใต้ บ้านไทยสามัคคี บ้านเลขที่ 162 และศาสนสถาน ได้แก่ โรงเจเฮงเฮงตัว (เซียนแปะไคว) (ดูแผนภาพที่ 1)

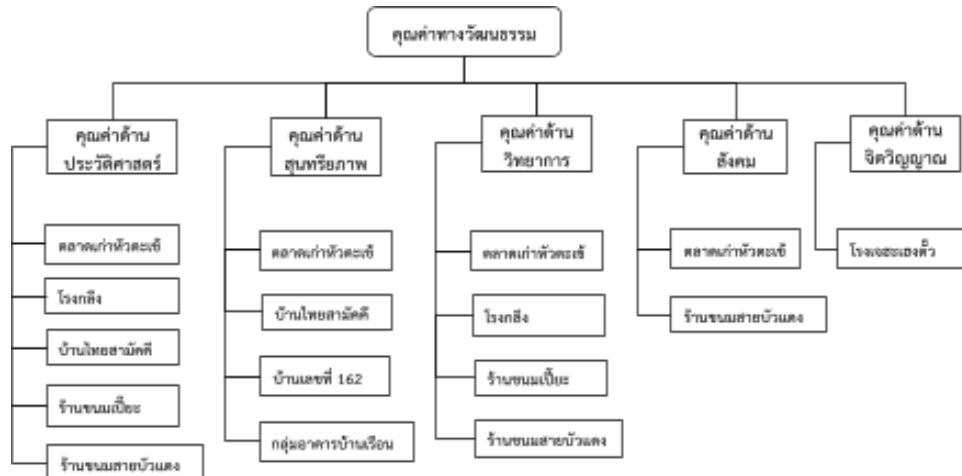
แผนภาพที่ 1 องค์ประกอบทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดเก่าหัวตะเข้

จากการเปรียบเทียบทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดเก่าหัวตะเข้กับคุณสมบัติของคุณค่าทางวัฒนธรรม (ดูแผนภาพที่ 2) ผลการประเมินพบว่า ตลาดเก่าหัวตะเข้มีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียภาพ วิทยาการ และสังคม เนื่องจากเป็นชุมชนตลาดเก่าที่มีมาตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 5 อีกทั้งที่ดินผืนนี้ยังได้ถูกบริจาคมาจาก หลวงพรตและ ท่านเลี่ยม เพื่อให้สร้างตลาดเก่าชุมชนหัวตะเข้ขึ้นมา ซึ่งตลาดชุมชนเก่าแห่งนี้ เป็นชุมชนด้านการค้าขายที่มีอายุมากกว่า 100 ปี และมีการใช้สอยต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

ตลาดเก่าหัวตะเข้ได้แสดงให้เห็นถึง การตั้งถิ่นฐานและสร้างอาคารบ้านเรือนติดกับริมน้ำ อีกทั้งยังมีรูปแบบการสร้างอาคารบ้านเรือน ชั้นเดียวพร้อมชั้นลอย สร้างด้วยไม้เป็นหลัก เป็นลักษณะเดียวกันทั้งย่านและสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิ

ปัญญาของช่างฝีมืองานไม้ในการสร้างบ้านเรือน และทำอุปกรณ์การเกษตร ซึ่งนำมาปรับปรุงต่อยอดเรื่อยมา จนนำมาสู่การสร้างเครื่องเรือนและกรอบรูปและภูมิปัญญาการทำขนมได้นำวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาพัฒนากลายเป็นสูตร กรรมวิธีการผลิตที่ตกทอดมาสู่รุ่นปัจจุบัน รวมทั้งผู้คนในชุมชนตลาดเก้าย่านหัวตะเข้ยังคงสืบทอดและรักษาประเพณีเดิมของชุมชนไว้ ทั้งการดักบาตร พระร้อยทางเรือ งานแต่งงาน เป็นต้น

กลุ่มอาคารบ้านเรือนริมคลองของชุมชนตลาดเก่าหัวตะเข้ นั้น มีคุณค่าด้านสุนทรียภาพ เพราะอาคารเรือนไม้เหล่านี้ มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่สะท้อนเรื่องราววิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนตลาดเก่าหัวตะเข้ตั้งแต่อดีตที่ผูกพันกับสายน้ำผ่านารสร้างที่อยู่อาศัย โดยบ้านเรือนมีโครงสร้างเป็นไม้ เน้นการระบายอากาศ ด้านล่าง

แผนภาพที่ 2 คุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดเก่าหัวตะเข้

เป็นลานมีท่อน้ำหรือท่าเรือ ซึ่งยังคงพบเห็นได้ในปัจจุบัน โรงกลึงมีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์และวิทยาการ เพราะเป็นตัวแทนของวิถีชีวิตการทำเกษตรกรรมของผู้คนในชุมชน และแสดงให้เห็นถึงความรู้ ความชำนาญในการสร้างเครื่องมือการทำเกษตรกรรมซึ่งผูกพันกับผู้คนมาตั้งแต่อดีต โรงกลึงแห่งนี้ได้ตั้งขึ้นมาเพื่อรองรับกับความต้องการในชุมชนกว่า 40 ปี และยังคงสืบต่อความรู้และความชำนาญในการทำและซ่อมเครื่องมือทำการเกษตรมาสู่ทายาทปัจจุบัน

บ้านไทยสามัคคีมีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์และสุนทรียภาพ เพราะเป็นอาคารเรือนไม้หลังแรกที่ถูกสร้างขึ้นในชุมชนตลาดเก่าหัวตะเข้ อาคารแห่งนี้มีอายุกว่า 100 ปี เคยเป็นร้านเครื่องเขียนแห่งแรกของย่าน และเป็นสถานที่ที่อยู่คู่กับตลาดเก่าแห่งนี้มาจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งที่ตั้งและรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคารมีความโดดเด่น มีความกลมกลืนของส่วนประกอบด้านหน้า และส่วนของโครงสร้างได้ใช้วัสดุที่ทำจากไม้สักเป็นหลัก บ้านเลขที่ 162 มีคุณค่าด้านสุนทรียภาพ เนื่องจากอาคารยังคงรูปแบบโครงสร้างดั้งเดิมไว้

และยังคงใช้งานมาต่อเนื่อง แม้ปัจจุบันได้ปรับเปลี่ยนการใช้สอย อาคารหลังนี้เป็นบ้านไม้ตั้งอยู่ริมคลองประเวศบุรีรมย์ ซึ่งเดิมด้านบนเป็นที่อยู่อาศัย ส่วนด้านล่างเป็นร้านขายของชำมากกว่า 30 ปี จนได้รับการปรับเปลี่ยนการใช้สอยกลายเป็นที่พักแบบประหยัดและขายเครื่องดื่มให้กับนักท่องเที่ยว ร้านขนมเปี๊ยะมีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์และวิทยาการ เพราะเป็นสถานที่อยู่คู่กับตลาดเก่าหัวตะเข้ และเป็นแหล่งความรู้การทำขนมเปี๊ยะแบบดั้งเดิม ร้านขนมแห่งนี้ก่อตั้งมากกว่า 50 ปี และยังคงสืบทอดสูตร วิธีการทำขนมเปี๊ยะและขนมใบไม้ ด้วยกำลังคนแบบดั้งเดิมโดยปราศจากเครื่องจักรแบบอุตสาหกรรม ตั้งแต่เริ่มต้นกิจการจนถึงทายาทรุ่นปัจจุบัน

ร้านขนมสายบัวแดงมีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ สังคมและวิทยาการ เพราะสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชนกับสายน้ำ และภูมิปัญญาของชุมชน ผ่านวัตถุดิบที่นำมาใช้ทำขนม ซึ่งมีการส่งต่อเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ร้านขนมสายบัวแดงนี้ได้แสดงให้เห็นถึงความสมบูรณ์ของลำคลองที่เต็มไปด้วยบัวแดง

จำนวนมากสามารถนำมาประยุกต์เป็นวัตถุดิบในการทำขนมจนกลายเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นอยู่คู่กับตลาดเก่าหัวตะเข้มากกว่า 100 ปี และเป็นแหล่งเรียนรู้กรรมวิธีดั้งเดิมของการนำสายบัวแดงมาทำเป็นขนมของชุมชน

โรงเจเฮงเฮงตั้มมีคุณค่าด้านจิตวิญญาณเพราะเป็นสถานที่ที่มีความหมายทางจิตวิญญาณและจัดพิธีกรรมตามเทศกาล โรงเจแห่งนี้เชื่อมโยงกับความเชื่อของคนในชุมชนและจากภายนอกต่อองค์เซียนแป๊ะไคว้ ซึ่งท่านได้ปฏิบัติธรรมนั่งสมาธิจนเสียชีวิต จึงกลายเป็นความเชื่อไส และศรัทธาในการบำเพ็ญเพียร รวมทั้งเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมงานลอยกระทงเจในเทศกาลถือศีลกินผักของชุมชนที่เชื่อว่าช่วยให้สุขภาพแข็งแรง

ผลการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมตามคุณค่าของชุมชนตลาดเก่าหัวตะเข้ แสดงให้เห็นว่า

1. การกำหนดขอบเขตของเส้นทางท่องเที่ยวได้นำการสำรวจสภาพพื้นที่ปัจจุบันมาเป็นแนวทางการกำหนดอาณาบริเวณบนแผนที่ ซึ่งครอบคลุมสองฟากคลองประเวศบุรีรมย์ติดกับคลองหัวตะเข้ โดยทางด้านทิศเหนือเป็นที่ตั้งของกลุ่มอาคารเรือนไม้ห้องแถวซึ่งถูกใช้เป็นที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพดั้งเดิม รวมทั้งบางส่วนถูกดัดแปลงการใช้สอยเพื่อการท่องเที่ยว ขณะที่ด้านทิศใต้เป็นที่ตั้งของกลุ่มอาคารเรือนไม้ที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยสถานสถาน อาคารร้านค้า และสถานที่จอดรถ

2. การกำหนดเส้นทางและสถานที่ท่องเที่ยวบนแผนที่ ได้พิจารณาลักษณะทางกายภาพของการเข้า-ออกชุมชนหัวตะเข้ และความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว โดยการพิจารณาเลือกใช้เส้นทางท่องเที่ยวแบบเข้าออกทางเดียว

ภาพที่ 1 เส้นทางท่องเที่ยวตลาดเก่าหัวตะเข้

จากถนนอ่อนนุช-ลาดกระบังเป็นถนนหลักมายังชุมชนตลาดเก่า ซึ่งสามารถเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวทั้ง 8 แห่งได้ตามลำดับดังนี้ (ดูภาพที่ 1) การเริ่มต้นของเส้นทางจากซอยลาดกระบัง 17 หรือ จุดเริ่มต้นที่ลานจอดรถทางทิศใต้ของชุมชน โดยเรียงลำดับจาก 1) โรงเจ 2) ร้านขนมเปียะ 3) กลุ่มเรือนไม้ริมคลองผิงใต้ 4) กลุ่มเรือนไม้ริมคลองผิงเหนือ 5) บ้านไทยสามัคคี 6) โรงกลึง 7) ร้านขนมสายบัวแดงและไปสิ้นสุดที่ 8) บ้านเลขที่ 162 ซึ่งการจัดเรียงลำดับที่ตั้งของสถานที่ที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนไปในทิศทางเดียวกันและย้อนกลับมาออกทางเดิม

3. การเลือกเรื่องราวเพื่อสื่อความหมายในเส้นทางท่องเที่ยว โดยการนำผลการประเมินคุณค่าทางวัฒนธรรมของแต่ละสถานที่มาเป็นแนวทางในการพัฒนาเรื่องเล่า เช่น การนำคุณค่าทางสุนทรียภาพที่อธิบายถึงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นและการใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นนำมาใช้เป็นเรื่องเล่าสำหรับบ้านไทยสามัคคีและบ้านเลขที่ 162 การนำคุณค่าทางจิตวิญญาณที่เปิดเผยให้เห็นถึงความเชื่อ ความศรัทธา และความเลื่อมใสที่มีต่อความเพียรขององค์เขียนแป๊ะไควมาเป็นเรื่องเล่าให้กับโรงเจ การนำคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ และวิทยาการที่ชี้ให้เห็นถึงกรรมวิธีการผลิตและการสืบทอดกิจการร้านขนมจากรุ่นสู่รุ่นถึงปัจจุบันจนกลายเป็นสัญลักษณ์ของชุมชนตลาดเก่าหัวตะเข้มาเล่าเรื่องราวของร้านขนมเปียะ รวมทั้งการนำคุณค่าทางสังคม และวิทยาการ ที่แสดงถึงภูมิปัญญาในการนำวัตถุดิบที่มีอยู่ตามธรรมชาติในชุมชนมาใช้เป็นส่วนประกอบทำขนม และวิธีการ

ผลิตแบบดั้งเดิม มาเป็นเรื่องเล่าให้กับร้านขนมสายบัวแดง

อภิปรายผล

จากการศึกษาทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อประเมินคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดเก่าหัวตะเข้ ได้นำแนวทางการกำหนดคุณค่าและประเมินความสำคัญทางวัฒนธรรมของ ICOMOS Australia (2561) มาปรับใช้ ซึ่งผลการกำหนดคุณสมบัติของคุณค่าเป็นไปตามหลักการดังกล่าว และแสดงให้เห็นว่ามรดกประกอบของทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าเพียงด้านเดียวสามารถมีความสำคัญทางวัฒนธรรมได้ ดังปรากฏกับ โรงเจฮะเฮงตัวที่มีคุณค่าด้านจิตวิญญาณเพียงด้านเดียว แต่ได้รับการกล่าวถึงจากผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ไปในทางเดียวกันทั้งความเชื่อ เรื่องเล่าเหนือธรรมชาติ และความหมายทางจิตวิญญาณของผู้คนในชุมชนที่ผูกพันกับโรงเจมาอย่างยาวนาน รวมทั้งผลการประเมินบ้านไทยสามัคคีนั้นประกอบด้วยคุณค่าด้านสุนทรียภาพ และประวัติศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของปริญญา ชูแก้ว และ ณธัย จันเสน (2561) ที่ชี้ให้เห็นถึงคุณค่าทางสถาปัตยกรรมและประวัติศาสตร์ของเรือนแถวไม้สองชั้นในตลาดเก่าหัวตะเข้ ทั้งด้านวิธีการก่อสร้างและการใช้สอย แต่อย่างไรก็ดีสำหรับการประเมินคุณค่าของบ้านเลขที่ 162 ต่างออกไป ในงานวิจัยนี้ได้พิจารณาแล้วว่าบ้านเลขที่ 162 มีคุณค่าด้านสุนทรียภาพเพียงด้านเดียว เพราะองค์ประกอบทางกายภาพหรือที่จับต้องได้เท่านั้นที่มีความโดดเด่นเป็นไปตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ในขั้นตอนการทำวิจัย ขณะที่องค์ประกอบทางประวัติศาสตร์ของบ้านเลขที่

162 ไม่สามารถแสดงให้เห็นถึงเหตุการณ์หรือบุคคลที่เชื่อมโยงกับตลาดเก่าหัวตะเข้ได้

แม้องค์ประกอบของทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนนั้นไม่อาจมีคุณค่าในระดับชาติ แต่งานวิจัยนี้ได้ดำเนินการกำหนดคุณสมบัติของคุณค่าในแต่ละด้านให้สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นซึ่งเป็นไปตามหลักการที่ 1 ของกฎบัตรการท่องเที่ยวระหว่างประเทศว่าด้วยเรื่องการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (ICOMOS, 2561) กล่าวถึงมรดกวัฒนธรรมมีระดับความสำคัญแตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นระดับชาติ หรือ ระดับท้องถิ่น การสื่อความหมายต้องนำเสนอความแตกต่างของระดับความสำคัญให้แก่ทุกคนในท้องถิ่นและผู้มาเยือนด้วยสื่อที่เหมาะสม ซึ่งงานวิจัยนี้ได้นำผลการประเมินคุณค่าความสำคัญของชุมชนตลาดเก่าหัวตะเข้มาสร้างเครื่องมือสื่อความหมายด้วยแผนที่ใช้งานเฉพาะ (Google My Maps) ที่สมาชิกในชุมชนสามารถสร้างขึ้นได้เอง และส่งออกผ่านสื่อสังคมให้ผู้มาเยือนทำความเข้าใจก่อนและระหว่างการมาเที่ยวชมชุมชนตลาดเก่าหัวตะเข้ได้ด้วยตนเอง

สำหรับการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อนำไปสร้างบนแผนที่ใช้งานเฉพาะนี้ได้พิจารณาจากปริมาณของคุณค่าหรือเรียงลำดับตามความสำคัญทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในสถานที่นั้น แต่ได้นำแนวทางการสร้างเส้นทางเรียนรู้ด้วยตนเองของ Failte Ireland (2561) มาประยุกต์ใช้ ซึ่งเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชนตลาดเก่าหัวตะเข้มีลักษณะคล้ายกับประเภท “เส้นทางกำหนดตายตัว” ที่กล่าวว่าเส้นทางลักษณะนี้เหมาะกับสถานที่ที่มีทางเข้า-ทางออกจุดเดียว จึงเลือก

ประเภทเส้นทางดังกล่าวมาใช้กับแผนที่ใช้งานเฉพาะนี้

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้ครอบคลุมเฉพาะพื้นที่ชุมชนตลาดเก่าหัวตะเข้ ซึ่งส่งผลให้ความรอบด้านของข้อมูล และความสัมพันธ์ของสถานที่ภายในชุมชนกับพื้นที่ต่อเนื่องอาจยังไม่เพียงพอ ดังนั้นการวิจัยในอนาคตหรือการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ 1) ควรศึกษาพื้นที่ทั้งในและบริเวณโดยรอบที่มีความเชื่อมโยงกับชุมชน ขณะที่แผนที่ใช้งานเฉพาะที่สร้างขึ้นเพื่อการท่องเที่ยวด้วยตนเองยังขาดการประเมินจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 2) ควรนำเส้นทางท่องเที่ยวไปทดลองใช้จริงและรับฟังความคิดเห็นจากผู้ใช้งานเพื่อนำไปปรับปรุง 3) ควรทำการศึกษาคุณค่าทางวัฒนธรรมอยู่เป็นระยะ เพราะการเปลี่ยนแปลงที่มีขึ้นกับทรัพยากรทางวัฒนธรรมในอนาคตอาจส่งผลกระทบต่อคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนได้ 4) ควรนำผลการศึกษาคคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ได้กลับไปให้ผู้คนในชุมชนได้ร่วมตรวจสอบ และให้ผู้ที่มาเยือนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นต่อคุณค่าในแต่ละด้านด้วย และ 5) อาจนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและสร้างเครื่องมือสื่อความหมายอื่นได้ทั้งในแหล่งหรือนอกแหล่ง เพื่อส่งเสริมความเข้าใจทั้งคนในชุมชนและผู้มาเยือนให้ตระหนักถึงวัฒนธรรมที่มีความสำคัญของชุมชนตลาดเก่าหัวตะเข้

เอกสารอ้างอิง

- จุฑาภรณ์ ทองเพ็ญ. (2561). *ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดโสธรวรารามวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา*. สืบค้นเมื่อ 7 กันยายน 2561, จาก http://digital_collect.lib.buu.ac.th/dcims/files/52930216/chapter4.pdf.
- ณัฐ นาคสวัสดิ์ และ ดวงดาว โยชิตะ. (2560). *แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ตลาดหัวตะเข้ เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร*. มหาวิทยาลัยรังสิต: [ม.ป.ท.].
- ปริญญา ชูแก้ว และ ณัฐย จันเสน. (2561) *การเก็บข้อมูลแบบพื้นที่ของเรือนแถวไม้สองชั้นเลขที่162บริเวณชุมชนตลาดเก่าหัวตะเข้*. สืบค้นเมื่อ 27 ตุลาคม 2561. จาก <http://dric.nrct.go.th/Search/ShowFulltext/2/279617/corporate/documents/about-us/campuses/grounds-conservation-plan.pdf>.
- วีรดา สุขเจริญมิตร และ กฤตพร ห้าวเจริญ. (2561). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบอาคารและกิจกรรมของตลาดหัวตะเข้ กรุงเทพมหานคร*. สืบค้นเมื่อ 24 สิงหาคม 2561. จาก <https://tcj-thaijo.org/index.php/archkmitl/article/view/47441/39328>.
- เอี่ยมพร หลินเจริญ. (2561). *เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ*. สืบค้นเมื่อ 28 พฤศจิกายน 2561. จาก https://edu.msu.ac.th/jem/home/journal_file/240.pdf?fbclid=IwAR11ccrA26r3E034qFRsN0-g21CU-RVYYPZNnoRXjLAPieGDIcZMYOkcVo.
- ICOMOS Australia. (2018). *The Burra Charter for Places of Cultural Significance*. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2561. จาก https://australia.icomos.org/wp-content/uploads/Practice-Note_Understanding-and-assessing-cultural-significance.pdf.
- ICOMOS. (2018). *กฎบัตรระหว่างประเทศว่าด้วยเรื่องการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม*. สืบค้นเมื่อ 1 พฤศจิกายน 2561. จาก <https://www.icomosthai.org/charters/tourism.pdf>
- Ireland, F. (2018). *Ireland's Ancient East, A Toolkit for Storytelling Interpretation, How to help visitors experience your story*. สืบค้นเมื่อ 25 พฤษภาคม 2561. จาก <http://www.failteireland.ie/FailteIreland/media/WebsiteStructure/Documents/Irelands%20Ancient%20East/Storytelling-Interpretation-How-to-Help-Visitors-Experience-Your-Story.pdf>.